

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

โลกในยุคปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นที่แต่ละประเทศต้องเรียนรู้ เพื่อที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลก โดยปัจจัยสำคัญที่จะสามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง และความท้าทายดังกล่าวได้คือ คุณภาพของคน (คำริ บุญชู, 2545 : 2)

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคน คือการศึกษา คุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ขึ้นอยู่กับ การศึกษาอบรมเป็นสำคัญ นอกจากนี้การศึกษายังเป็นรากฐานสำคัญในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เพราะการศึกษามีกระบวนการช่วยให้คนพัฒนาตลอดชีวิต การพัฒนาศักยภาพและ จิตความสามารถในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างเป็นสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และสามารถรวมพลังสร้างสรรค์ในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้ (สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540 : 2)

การประถมศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความมั่นคงและก้าวหน้าของชาติ ถ้าการประถมศึกษามีคุณภาพ คนหรือประชากรส่วนใหญ่ก็มีคุณภาพด้วย ดังนั้นโรงเรียน ประถมศึกษา จึงเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่สำคัญที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ (สมเดช ศรีแสง, 2539 : 36) ซึ่งหน่วยงานที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงในการบริหารจัดการ การควบคุม และการกำกับการประถมศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ ตามช่วงของ แผนการศึกษาระยะต่าง ๆ และต้องรับผิดชอบการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐในส่วนที่ เกี่ยวข้องกับกิจการ การประถมศึกษาโดยตรงก็คือ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ ดังนั้นนโยบายและแนวทางในการดำเนินงานที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ เป็นผู้กำหนดขึ้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่หน่วยงานการประถมศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ ระดับ จังหวัด อำเภอ กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียนจะต้องใช้เป็นหลักกำกับการจัดการศึกษาในส่วนที่ รับผิดชอบของงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียน ซึ่งเป็นหน่วยงานปฏิบัติการ จะต้องมีความรับผิดชอบโดยตรงในอันที่จะทำให้นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการและแนวนโยบายทางการศึกษาของรัฐบาล

บรรลุดูหม่งหมายที่กำหนดไว้เพื่อที่จะให้บรรลุดูหม่งหมายดังกล่าว รัฐได้ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งบุคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ไปเป็นจำนวนมาก แต่ผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาก็ยังไม่ได้เท่าที่ควร ปัญหาการซ้ำชั้นยังมีอัตราค่อนข้างสูง นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว ไม่สามารถคงสภาพการอ่านออกเขียนได้ และการคำนวณไว้ได้ จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นผลจากการบริหารโรงเรียนเป็นสำคัญ เพราะผู้บริหารเป็นตัวจักรสำคัญในการควบคุม กำกับดูแล การจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2529 : 8)

ดังนั้น ในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา ผู้บริหารการศึกษาควรศึกษาขอบข่ายและแนวทางการปฏิบัติงานการบริหารโรงเรียนให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งกว้างขวางและครอบคลุมทุกภาระงาน ให้เพียงพอที่จะนำไปใช้ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2536 : 4) ซึ่งการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนจะประสบความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถและจะต้องมีทักษะการบริหารงานเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2539 : 1) ได้ให้ทัศนะไว้ว่าการจะบริหารสิ่งใดก็ตาม จำเป็นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งนั้น และมีทักษะในการบริหารสิ่งนั้นด้วย นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2525 : 17) มีความคิดเห็นว่าจะทำให้เห็นความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารได้คือ ทักษะการบริหารงานและผู้บริหารจำเป็นต้องสร้างทักษะต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นเป็นคุณสมบัติประจำตัว

แคทซ์ (Katz. 1995 : 18) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับทักษะที่สำคัญสำหรับผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพว่ามี 3 ประการคือ ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skills) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation Skills) และทักษะด้านความคิดรวบยอด (Conceptual Skills) ทักษะ (Skills) ในความหมายของแคทซ์ หมายถึง ความสามารถที่พัฒนาได้ไม่จำเป็นต้องเป็นทักษะที่มีมาแต่กำเนิด นอกจากนี้ยังเป็นทักษะซึ่งสามารถใช้ปฏิบัติงานได้จริง ไม่ใช่ทักษะที่แฝงอยู่ในตัว อาจกล่าวได้ว่าทักษะการบริหารงานของผู้บริหารเป็นการแสดงออกถึงความสามารถในการบริหารงานอย่างชำนาญ จนเกิดประสิทธิภาพ ทักษะการบริหารงานจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับผู้บริหาร

การปฏิรูปการศึกษา เป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้คนไทยที่มีคุณภาพ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นทั้งคนดี เก่ง มีความสุข การพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพ ต้องอาศัยการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมด้วยระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การกำหนดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญที่จะทำให้สถานศึกษามีอิสระมีความเข้มแข็งในการบริหาร

เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างคล่องตัว รวดเร็วและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติ ดังนั้นในการบริหารงาน ผู้อำนวยการสถานศึกษา จึงจำเป็นต้องจัดระบบการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ มีการรวบรวมและจัดระบบข้อมูล วางแผนจะดำเนินการตามแผนศึกษากฎหมาย กฎและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ใช้การบริหารที่เน้น การมีส่วนร่วม และมีการจัดระบบบัญชีให้ครบถ้วนถูกต้อง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 74-75)

ในการประเมินคุณภาพทางการศึกษาระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2544 ของ สำนักทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียน ประถมศึกษา อำเภอลำปาง จังหวัดมหาสารคาม มีผลคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของ ระดับประเทศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (อำเภอลำปาง. 2545 : โรเนียว) ตัวอย่างชี้จากการ ประเมินคุณภาพทางการศึกษาดังกล่าว ย่อมแสดงให้เห็นถึงคุณภาพของการจัดการศึกษา ซึ่งเป็น ผลสะท้อนมาจากทักษะการบริหารงาน ของผู้บริหารโรงเรียนเป็นอย่างดี

ชาญศักดิ์ จันทอสูทธิ์ (2546 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ผู้บริหารที่ดำรงตำแหน่งเป็น ระยะเวลาานาน ควรมีการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากทุกวันนี้กระแสการปฏิรูปการศึกษา ทำให้ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการบริหารงาน ซึ่งสอดคล้องกับ

สมเพชร พิมพ์พันธ์ (2546 : สัมภาษณ์) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องได้รับการ พัฒนาและควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยและในปีการศึกษา 2545 อำเภอลำปาง จังหวัด มหาสารคามก็ได้มีจุดเน้นให้มีการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน ให้ความรู้ความสามารถในการบริหาร เพิ่มขึ้น (อำเภอลำปาง. 2545 : 6)

จากความสำคัญและสภาพดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความต้องการ พัฒนาทักษะการบริหาร ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 และใช้เป็น แนวทางในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาผู้บริหารต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาความต้องการพัฒนาทักษะการบริหาร ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ตามกรอบแนวคิดของแคทซ์ (Katz. 1995 : 18) ซึ่งมีทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหาร 3 ด้านคือ

1. ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skills)
2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation Skills)
3. ทักษะด้านความคิดรวบยอด (Conceptual Skills)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมและรายด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่ขนาดโรงเรียนต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน
3. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่มีคุณวุฒิทางการบริหารการศึกษาต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน
4. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่มีประสบการณ์ในการบริหารต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน

สมมติฐานของการวิจัย

1. ความต้องการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก
2. ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความต้องการพัฒนาทักษะการบริหารแตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน
3. ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่มีคุณวุฒิทางการบริหารการศึกษาต่างกัน มีความต้องการพัฒนาทักษะการบริหารแตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน
4. ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่มีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษาต่างกัน มีความต้องการพัฒนาทักษะการบริหารแตกต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาความต้องการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยมีขอบเขตของการศึกษา
ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ปีการศึกษา 2546 จำนวนทั้งหมด 287 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สุ่มมาจากประชากรด้วยวิธีการสุ่ม
แบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของโรงเรียนและกำหนดขนาดของกลุ่ม
ตัวอย่าง โดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (บุญชม ศรีสะอาด. 2543 : 40 ; อ้างอิงมาจาก
Krejcie and Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 164 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 ขนาดของโรงเรียนซึ่งแบ่งเป็น 3 ขนาด คือ

- 1) โรงเรียนขนาดใหญ่
- 2) โรงเรียนขนาดกลาง
- 3) โรงเรียนขนาดเล็ก

2.1.2 คุณวุฒิทางการศึกษา จำแนกเป็นดังนี้

- 1) ปริญญาสาขาการบริหารการศึกษา
- 2) ปริญญาสาขาอื่น

2.1.3 ประสบการณ์ในการบริหาร จำแนกดังนี้

- 1) ไม่เกิน 5 ปี
- 2) 6-10 ปี
- 3) 11 ปีขึ้นไป

2.2 ตัวแปรตาม คือ ความต้องการพัฒนาทักษะการบริหาร ตามกรอบแนวคิดของ
แกทซ์ ซึ่งมี 3 ด้าน ดังนี้

- 2.2.1 ทักษะด้านเทคนิค
- 2.2.2 ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์
- 2.2.3 ทักษะด้านความคิดรวบยอด

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความต้องการพัฒนาทักษะการบริหาร หมายถึง ความปรารถนาที่จะเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและความชำนาญในการบริหารงาน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ที่เกี่ยวข้องพึงพอใจ ยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิม ไปสู่สภาพที่ดีกว่า โดยแบ่งความต้องการพัฒนาทักษะออกเป็น 3 ด้าน คือ

- 1.1 ทักษะด้านเทคนิค หมายถึง ความสามารถในการใช้ความรู้ วิธีการ เทคนิค เครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ
- 1.2 ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ความสามารถในการทำงานกับคน การใช้คนเพื่อปฏิบัติการกิจ ความสามารถในการประสานงาน การจูงใจสมาชิกของหน่วยงาน และเสริมสร้างความร่วมมือของทีมงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร

1.3 ทักษะด้านความคิดรวบยอด หมายถึง ความสามารถในการมองเห็นความซับซ้อนขององค์กร ความสามารถในการเห็นภาพรวมขององค์กร ความสามารถในการเข้าใจ โครงสร้างงาน ระบบบริหารงานโรงเรียน ภารกิจและนโยบายการจัดการศึกษา ความสามารถในการเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของส่วนใดส่วนหนึ่ง มีผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ

2. ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เปิดสอนตั้งแต่ช่วงชั้นที่ 1 - ช่วงชั้นที่ 4

3. เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาของจังหวัดมหาสารคามที่แบ่งตามกฎหมายว่าด้วยโครงสร้างสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วยอำเภอวาปีปทุม อำเภอนาดูน อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย อำเภอนาเชือก อำเภอยางสีสุราช และอำเภอบรบือ

4. ขนาดโรงเรียน หมายถึง ขนาดโรงเรียนตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 24) ดังนี้

- 4.1 โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 301 คนขึ้นไป
- 4.2 โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 121-300 คนขึ้นไป
- 4.3 โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 120 คนลงมา

5. คุณวุฒิทางการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาชั้นสูงสุดของผู้บริหารสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ได้แก่

5.1 ปริญญาสาขาการบริหารการศึกษา หมายถึง ระดับปริญญาตรีหรือปริญญาโท
สาขาการบริหารการศึกษา

5.2 ปริญญาสาขาอื่น หมายถึง การศึกษาระดับปริญญาตรีหรือปริญญาโท
สาขาอื่นที่ไม่ใช่สาขาการบริหารการศึกษา

6. ประสบการณ์ทางการศึกษา หมายถึง จำนวนปีที่ดำรงตำแหน่งของผู้บริหาร
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่

6.1 1-5 ปี

6.2 6-10 ปี

6.3 11 ปีขึ้นไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยครั้งนี้ใช้เป็นข้อสนเทศในการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหาร
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 และหน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้อง